

ایجاد خوشبینی دینی در کودک

فخری سمندری

چکیده

یکی از اساسی‌ترین مشکلات حاکم بر دنیای کنونی، تربیت فرزندان است و در راستای تربیت فرزندان، مهم‌ترین عامل، توجه به تربیت دینی فرزندان است و در تربیت دینی نکته‌ی مهمی که باید به آن دقت کرد، توجه دادن به خداوند متعال و ایجاد خوشبینی نسبت به خداوند باری تعالی و آموزه‌های دینی است که باید راه‌های جذب و ایجاد خوشبینی را در فرزندان تقویت کرد. در تربیت دینی فرزندان بر اساس فطرت توحیدی و سرشت خدایی، باید آموزش به سمت معرفت دینی و گرایش‌های دینی باشد و به بیان امام صادق علیه السلام - امام ششم شیعیان - که فرمودند: «نسبت به آموختن احادیث اهل بیت علیهم السلام بر فرزندانتان اقدام نموده پیش از آن که گروه‌های انحرافی بر ما سبقت گیرند، جامه‌ی عمل بپوشانیم

در جامعه‌ی کنونی پرورش و تربیت در بسیاری از خانواده‌ها مد نظر قرار گرفته است اما دقت در تعلیم درست، تربیت دینی - مذهبی نمی‌شود و همین باعث می‌شود که جوان ما متأسفانه

گرایش به غیر دین اسلام پیدا می کند و در این صورت وظیفه‌ی والدین و دیگر افراد مؤثر در جامعه خطیرتر می شود و وظیفه اساسی جایگاه بالایی پیدا می کند.

۱. مفهوم شناسی

۱۰۱ دین: در فرهنگ فارسی معین به معنای ملت، مذهب، کیش، آیین، طاعت و جزا

می باشد.

۱۲۰ خوشبینی: در فرهنگ فارسی عمید به معنای کسی است که بهرامر و پیشآمدی از

روی بدگمانی و سوء ظن نگاه نکند و به کارهای خود و آینده خود امیدوار باشد.

۱۳۰ مذهب: در فرهنگ فارسی عمید به راه و روش و کیش و آئین گفته می شود.

۱۴۰ فرزند (کودک): در فرهنگ فارسی معین به معنای زاده، ولد، چیزی که از دیگری تولید

شده باشد.

۲. زمان آغاز تربیت دینی

پیامبر اکرم(ص) در بخشی ازوصیت خود به حضرت علی (ع) فرمود: (رحم الله والدین حملاء

ولده‌های عالی برهم) رحمت خدابروالدینی که فرزندشان را به نیکی با خود وادارند. (فروع

(کافی، ج ۶، ص ۴۸)

جادار دامروزه علماء و دانشمندان ژنتیک براین مسئله تحقیق و تفحص کرده به اعماق

دستورهای اسلامی پی برده، اسلام علاوه به اینکه تغذیه را موئثر در نیکوبد شدن میداند، شقاوت

و سعادت فرزند موئثر از پدر و مادر میداند، پیامبر فرمود: «اشقیٰ شقیٰ فی بطن امِه والسعید سعیدٰ فی

بطن امه» انسان بد بخت درشکم مادر بد بخت و انسان خوشبخت درشکم مادر خوشبخت است.

(بحار الانوار، ج، ۳، ۴۴)

باتوجه به مسائل ذکر شده، دوران انعقادنطه و بارداری حائز اهمیت است

بنظر میر سدبه محض تولد کودک بالنجام مستحبات، تمام تصاویر و اصوات در لوح سفید ذهن

کودک ضبط شده و یقیناً در سازندگی روح او مؤثر است.

امام صادق فرمود: «اول ما یبر الرجل ولدہ ان یسمیہ باسم حسن فلی حسن احدهم اسم ولدہ»

اولین قدمی خوبی که انسان بر می دارد این است که نام نیک بر فرزند خود گذارد پس در این کار نیک

کوتاهی نکنید. (وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۳۸۹)

این مسائل علاوه بر اینکه برنامه ظاهی و تشریفاتی است یک برنامه درونی و معنوی نیز

مباشد، یک هویت و کیش است، یک شعار مذهبی و دینی دارد و پیش از نام گذاری اسلام اسلام به

برنامه ظریفی توجه داده است و آن وقتی کودک به دنیا آمد کام اورا از تربت امام حسین متبرک

کنند. (تریتی مذهبی کودک)

چه بسا دیده شده کوکان تحت تأثیر نام نیکی که از اهل بیت داشته قرار گرفته اند. و والدین

با ذکر محسنات اخلاقی صاحب نامی که بر آنها گذاشته اند کمال استفاده رادر نهادینه کردن خوش

بینی و تاء ثیر پذیرای انها ایفا کرده، و کنا یتآ هشدارهای تربیتی داده شده.

معلمی نقل کرد، با موضوع انشائی که در کلاس در مورد نام دانش اموزان داده شد، توانستم

تحولی وصف ناپذیر در شاگردم که علارغم این که نامش «علی» بود بسیار شرور بود، گذاشته، به

گفته خودش در اثر اطلاع از صفات ارزشمندی که در صاحب نامی افتخار نامش را داشته، در آن

اندیشه، متحول گشته.

واردات فکری کودکان برنامه زندگی اجتماعی انان است. خاطرات خوب و بد دوران کودکی، در جوانی تحقق می‌یابد و اثار مطلوب و نامطلوب را در اجتماع بروز می‌دهد.

امام صادق فرمود: «بادر واولاً دکم بالحادیث قبل ان یسبقکم اليهم المرجئه» هرچه زود تر معارف اسلام می‌را به فرزندانتان بیاموزید پیش ازانکه مرجئه (فرقه‌هائی که ایمان را فقط به عقاید انسنه و اعمال صالح را دخیل نمی‌دانسته اند) بالموذشهای انحرافی بر شما پیشی گیرند. (اصول

کافی، ۴۷|۶)

۳۰ توجه به بازی کودکان

اسلام، بازی در کودکی را مورد توجه قرار داده و آن را از لوازم تربیت دانسته است. امام موسی کاظم علیه السلام در حدیثی فرمودند: «بازی کودک در کودکی در زیادی عقل او در پیری مؤثر است.» و در حدیث دیگری فرمودند: «يُسْتَحِبُّ غَرَامَةُ الْغَلَامِ فِي صَغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ»، «شایسته است که کودک در کودکی بازی‌گوش و شرور باشد تا در بزرگی حلیم شود.» (آراء مربیان، ص ۱۳۶) پیامبر اکرم (ص) فرمود: (من کان له صبیی فلیتصاب له) کسی که نزداو کودکی است باید بردخوردهای تربیتی خویش را تسرحدان کودک تنزل دهد و با باوی کودکانه رفتار کند. (وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۰۳)

نکته

بازیهای کودکان را بسیار جدی بگیریم. مالغلب رفتار کودکان را نسبت به یکدیگر و نسبت به اشیاء مختلف به بازی تعبیر می‌کنیم، اما فرایند این رفتار کودکانه بار فتاریک محقق در هنگام تحقیق

پژوهشی و کشف یک ماده با فرمول جدید، چندان تفاوتی ندارد. (راه کمال، مجله روانشناسی

(۲۹)، خانواده، شماره

از سلمان فارسی نقل شده است که: در وقت نماز ظهر در مسجد متظر پیامبر اکرم

صلی الله علیه و آله بودم، من مأمور پیگیری دیر تشریف فرمایی پیامبر شدم، به دنبال آن بزرگوار به

کوچه‌های مدینه رفتم و دیدم پیامبر مشغول بازی با بچه‌ها بود، آن‌ها را بر پشت خود حمل

می‌کرد، عرض کردم: ای رسول خدا صلی الله علیه و آله! مردم متظر شما هستند. فرمودند: هنوز

تعداد چند کودک بر دو شم حمل نشده‌اند، اگر بتوانی آن‌ها را راضی کنی به مسجد می‌آیم. در

همان لحظه به بچه‌ها گفتم: چه چیزی به شما بدhem تا پیامبر را رها کنید تا ایشان به مسجد بیاید؟

بچه‌ها گفتند: گردو. و من با قول دادن گردو به بچه‌ها، بچه‌ها را راضی کرده و پیامبر را تا مسجد

همراهی کردم.

بازی و سرگرمی مهمترین واسطه‌ای هستند که فرزند را کانون تربیت موردنظر در رابطه

قرار می‌دهند و قدری دل فرزند فارغ از هم و غم است میتوانیم مسائل انسانی را برایش مطرح کنیم مثلا

در ضمن بازی است که به فرزند می‌گوییم که هم بازی خود را دوست داشته

باش، نماز خود را بخوان، سحر خیز باش. (تربیت برای دین، ۱۰۲)

از نظر روان‌شناسی، بازی در کودک سبب تأثیر در اندیشه و نوع رفتار او در زندگی می‌باشد

و به طور جدی می‌توان گفت که نوع بازی کودک، ترسیم کارهای جدی او در بزرگی و آینده‌ی

اوست.

لازم است در ابتدا کودک را به وسیله‌ی سجاده‌ای زیبا و مهر و تسیح پر زرق و برق و چادر نماز قشنگ برای دختران تشویق کرد و با الفاظ محبت‌آمیز جهت اقامه نماز از آن‌ها دعوت شود و بعد از نماز کودک را بوسید و به او گفت: «دخترم یا پسرم چقدر نورانی شدی، ترا نسبت به قبل بیشتر دوست دارم به خاطر این که با خدا صحبت کردی» و در همین حین نعمت‌هایی را که خداوند داده را یادآوری کنیم.

ترجمه نماز به زبان کودکی در حد درک اوست که متوجه آن شود زیرا که نماز نوعی شکر از نعمت‌های خداست. (محمد عطاران، آراء مریبان، بزرگ مسلمان درباره تربیت کودک، ص ۷۳) وضعیب جسمی کودک را برای اعمال مذهبی لحاظ کنیم و در بهترین حالات او را به اعمال دینی دعوت کنیم مثلاً توان او را در طولانی بودن نماز رعایت کنیم. ممکن است برای مرتبه‌های اولیه، کودک نماز را بعد از دو رکعت سلام دهد و بگوید خسته شدم.

وقتی نماز جماعت در خانه برقرار می‌گردد، اگر پدر یا دیگری امام جماعت است با حداقل مستحبات نماز را به پایان رساند، در مواقعي که کودک گرسنه یا خسته است یا به نوعی از نظر روحی آمادگی ندارد، وقت کارهای مذهبی نیست و ممکن است اگر در این موضع او را به کار مذهبی مثل نماز وادار کنیم برای همیشه در ذهن او بدینی نسبت به مذهب ایجاد می‌شود حتی در مورد سخنان مذهبی باید از الفاظ زیبا که مناسب با روحیات کودک خصوصاً الفاظی سرشار از محبت و در ضمن کوتاه و پرهیز از طولانی شدن کلام استفاده نمود. قرآن از زبان لقمان حکیم نقل کرده که: «و هو يعظه» در حالی که او موعظه می‌کرد: «يا بنی»، «ای پسرم» و سخنانی کلیدی که زیربنای تربیتی داشت بر زبان جاری می‌کرد. همچنین در نهج البلاغه مولای متقيان امیرالمؤمنین

علیه‌السلام نامه‌ای به نوجوان خود دارد (البته این نامه باید تأویل شود) می‌فرماید: «یا بنی» که خود دارای درس‌های آموزنده و نکات تربیتی بزرگی می‌باشد.

۱۴ کودک و مسجد

خداآوند در قرآن می‌فرماید: «خذوا زیستکم عند المساجد»، «زینت‌های خودتان را در مساجد بگیرید». حاکی از این است که مساجد باید مزین و جلوه ظاهروی زیبا داشته باشد. در زمان حکومت خلیفه دوم، حضرت علی علیه‌السلام متوجه شد که خلیفه دستور داده که طلاهایی که به مسجد آویزان بود را از کعبه جدا و صرف امور دیگر کنند. حضرت علیه‌السلام فرمودند: آن‌ها را به حال خود بگذارید چون عوام‌الناس در ابتدا با همین زرق و برق‌ها متمایل به خانه‌ی خدا می‌شوند. یکی از جاهایی که در آن روشن کردن لامپ‌های زیاد اسراف نیست مساجد است. وقتی کودک وارد مسجد می‌شود مشاهده می‌کند که از همه جا نورانی‌تر، تمیزتر و با روابط صمیمی و الفاظ زیبا گفتگو می‌شود. به یقین خود شیفتی مسجد می‌شود. یکی از دوستان نقل می‌کردند که برای اولین بار ارائه کردم نوه‌ام را به مسجد ببرم، قبل از بردن او به مسجد یک مرتبه او را به خیابان و بازار بردم و بدون این که برایش چیزی ببرم، در راه برایش پک خریدم، در مسجد خیلی مختصر ماندم. نماز را با جماعت ولی بدون مستحبات بعد از نماز به جا آورده او را به خانه برگرداندم. بعد از اقامه نماز در حال برگشت، برایش بستنی خریدم و به جای اذکار مستحبی با او حرف می‌زدم و سرگرمش می‌کردم. حدوداً پایان شب سراغ رفت‌به مسجد را از ما می‌گرفت. آری مساجد و مجالس مذهبی باید جذابیت برای کودکان داشته باشد تا در بزرگی آن‌ها با علاقه‌ای که نهادینه‌ی وجودشان شده، دیگر نیاز به پی‌گیری و اصرار برای رفتشان به این

محافل نباشد زیرا انسان اگر به چیزی خوش‌بین و علاقه‌مند شد با تمام وجود حتی اگر سخت باشد دست‌بردار نیست. (علی قائمی، اقامه‌ی نماز در دوران کودکی و نوجوانی، ص ۳۸)

نتیجه‌گیری

خلاصه کلام این که از آنجایی که گرایش به مذهب در فطرت هر انسانی نهفته است، در صورتی که هدایتگران و مربيان، شیوه‌های تربیتی صحیحی را برای آشنا نمودن کودکان با آداب و رسوم دینی انتخاب نمایند، می‌توان به راحتی کودکان را به سوی مذهب سوق داده و آن را در وجود آن‌ها نهادینه کرد. از سوی دیگر تعالیم و دستورات شریعت نیز به گونه‌ای است که با ساختار روحی و جسمی و فطری انسان متناسب است و به فرموده نبی مکرم اسلام که به جابر بن عبد الله انصاری فرمود: ای جابر! من به دینی مبعوث شدم که آسان‌ترین و چشم‌پوش‌ترین دین است. اسلام آیینی است که طبع انسان‌ها به آسانی آن‌ها را می‌پذیرد مشروز به آن که همان گونه که نازل شده و اولیاء دین ابلاغ نموده و در سیره و سنت عمل نموده‌اند به انسان‌ها عرضه شود و اگر چنین شود گرایش به دین و خوش‌بینی به آن چنان می‌شود و با گوشت و خون کودک چنان می‌آمیزد که هیچ حادثه و پیشامدی نمی‌تواند آن را از او جدا نماید. به امید روزی که بتوانیم بیش از پیش اسلام عزیز را خوب شناخته و خوب‌تر معرفی نماییم.

منابع

۱- آیة‌الله العظمی بروجردی جامع الاحادیث، مهر استوار، بی‌تا

۲- سفینه البحار و مدینه الحكم والاثار-قمی- حاج عباس- ۱۳۴۴

۳- حجتی -دکتر سید باقر مسائل تربیتی اسلام- چاپ و نشر- دفتر نشر فرهنگ اسلامی-

چاپ-ششم بهار ۱۳۶۶

۴- سید میرزا احمد سید داود شاهرخی سید علی فطی هادی -اداب و افات تربیت کودک

ونوچوان- بررسی اسیبهای احتمالی وارائه راهکارهای عملی چاپ اول- ۱۳۸۴- مرکز پیش-

انتشارات فرهنگ اهل بیت (ع)

۵- نوری طبرسی -میرزا حسین مستدرک الوسائل- ال البيت قم- چاپ اول- ۱۴۰۷ هـ

۶- کلینی سید بن یعقوب- اصول کافی- تهران دارالکتب الا سلا میه بی تا

۷- علامه مجلسی- دارالکتب الا سلا میه- تهران- چاپ دوم- ۱۳۹۷

۸- غرالحکم و دررالکلم- مجموعه کلمات قصار علی (ع)- تئا لیف ایة الله عبدالواحدی-

مترجم- حاج- محمد علی انصاری قمی- چاپ- تهران. بی تا

۹- دهنوی- حسین- نسیم- مهر- پرسش و پاسخ تربیت کودک و نوچوان- ناشر- انتشارات

خادم الرضا (ع) چاپ- اردیبهشت ۸۸

۱۰- موسوی زنجانوردي، سید مجتبی، تربیت مذهبی کودک، انتشارات میثم، چاپ دوم

زمستان ۱۳۷۷

۱۱- دکتر، مظلومی، رجبلی، تربیت برای دین، انتشارات واحد بنیاد شهید. چاپ سوم. ۶۴/۶/۳

۱۲- معتمدی، زهرا، رفتار با کودک، چاپ پنجم، انتشارات لک لک، زمستان ۱۳۷۳.

۱۳- قائمی، علی، پژوهش مذهبی و اخلاقی کودکان، چاپ چهارم، انتشارات امیری،

شهریور ۱۳۷۰.

۱۴- قائمی، علی، اقامه نماز در دوران کودکی و نوجوانی، سminar اقامه نماز بابلسر،

شهریورماه ۱۳۷۴، چاپ ۴.

۱۵- عطاران، محمد، آراء مریبان بزرگ مسلمان درباره تربیت کودک، چاپ اول، چاپ و

انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، زمستان ۱۳۶۶.

۱۶- اریس یاب، کلیدهای آموختنی به کودکان درباره خدا، ترجمه دکتر مسعود حاجیزاد،

.۱۳۸۲